

Pysslingen Förskolors språk- strategi

2022/23

På väg mot 70 000 ord

EN TRYGG OCH
STIMULERANDE
VÄRLD FULL AV
MÖJLIGHETER

pysslingen
FÖRSKOLOR

Innehåll

1. Inledning
2. Bakgrund
3. Språk & kommunikation
4. Organisation & ansvar
5. Huvudman
6. Rektor & ledningsteam
7. Förskollärare & barnskötare
8. Barn
9. Vårdnadshavare
10. Länkar
11. Byggstenar i språket

Inledning

Språklig kompetens – en demokratifråga

Förskolans uppdrag är att ge varje barn förutsättningar att utveckla ett rikt språk. Det ger barnen självförtroende, ökad trygghet och möjlighet att, på sikt, kunna använda sin röst i frågor som berör dem, vilket i sig är en grundläggande rättighet i ett demokratiskt samhälle. Förskolans uppdrag handlar även om att stimulera en grundläggande förståelse och tolerans för olikheter samt en upplevelse av att olika erfarenheter, språk och kulturer berikar och vidgar varje barns möjlighet att förstå sin omvärld.

Pysslingen Förskolors språkstrategi ska

säkerställa att varje barn i våra förskolor får likvärdiga förutsättningar att utveckla sin kommunikativa språkförmåga under förskoletiden.

Språket bär tanken

Med stöd av flera och nya begrepp kan barnet gradvis tänka och uttrycka sig mer utförligt och därigenom ställa frågor, analysera, planera, problemlösa och utveckla både sina reflektioner, hypoteser och idéer ytterligare. Språket har därmed en särställning bland läroplanens målområden eftersom det är en förutsättning för lärande och tänkande inom alla läroplanens olika områden.

Språk utvecklar relationer och identitet

För att utveckla och bibehålla djupare relationer krävs ett språk så att barnet kan uttrycka sina behov, önskningar och sin vilja. Språket stärker därför relationsskapandet och den sociala kompetensen och verkar också för att barnet, i spegling med andra, utvecklar en stark identitet.

I Pysslingen Förskolors språkstrategi anges riktning för vad förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla under sin förskoletid. Språkstrategin tydliggör också vad ansvaret för det språkutvecklande arbetet innebär för huvudman, rektorer, ledningsteam, förskollärare och barnskötare. Detta för att dessa långsiktigt och kontinuerligt ska kunna arbeta med att skapa samsyn och finjustera metoder och arbetssätt.

Bakgrund

I framtagandet av **Pysslingen Förskolors språkstrategi** har vi utgått från skollagen och förskolans läroplan. Läroplanens mål beskriver språkliga förmågor som barnen ska få utveckla i förskolan, men också hur alla som verkar i förskolan ska förstå språkets värde och funktion för individens livslånga lärande och utveckling.

Viktiga pusselbitar i arbetet med språkstrategins innehåll har varit att skapa en gemensam bild och utgångspunkt av vilka behov Pysslingen Förskolor har och som en språkstrategi behöver möta.

Språk, lärande och identitetsutveckling

hänger nära samman.

Förskolan ska därför lägga stor vikt vid att stimulera barnens språkutveckling i svenska, genom att uppmuntra och ta tillvara deras nyfikenhet och intresse för att kommunicera på olika sätt. Barnen ska erbjudas en stimulerande miljö där de får förutsättningar att utveckla sitt språk genom att lyssna till högläsning och samtala om litteratur och andra texter. Utbildningen ska ge barnen förutsättningar att kunna tänka, lära och kommunicera i olika sammanhang och för skilda syften. Därigenom läggs grunden till att barnen på sikt tillägnar sig de kunskaper som alla i samhället behöver.

Kartläggning har gjorts av:

- Språkutvecklande arbetssätt, strategier, förhållningsätt och metoder som används i Pysslingen Förskolor samt vilken vetenskaplig och didaktisk grund dessa vilar på.
- Vilka generella och specifika utmaningar och styrkor som synliggörs i våra förskolor och på nationell nivå.
- Vilka utmaningar och styrkor som synliggjorts med koppling till flerspråkighet.
- Vilka delar språkutveckling omfattar ur ett ämnesdidaktiskt perspektiv i litteratur och forskning.

Sammantaget har dessa olika underlag utgjort grund för språkstrategins utformning. Språkstrategin kommer att revideras årligen.

– Lpfö 18

Språk & kommunikation

I **Pysslingen Förskolors språkstrategi** har vi valt att synliggöra skillnader och beroendeställningen mellan begreppen språk och kommunikation, istället för att tala om dessa två som ett gemensamt och sammanhållet begrepp, vilket är vanligt i förskolan.

Strukturen i språkstrategin har inspirerats av Bachman & Palmer (1996) och hur en kommunikativ språkförmåga kan beskrivas i både en kunskap om språksystemet och en kunskap om språkanvändning, vilket synliggörs i illustrationen nedan. Dessa kompetenser har sedan kompletterats med konkreta delar eller byggstenar, som tillsammans ger barnen så goda förutsättningar som möjligt att utveckla sin kommunikativa språkförmåga.

Innehållet i varje byggsten grundar sig i vetenskapliga begrepp kopplade till språkutveckling. Dessa vetenskapliga begrepp har lagts in i de olika byggstenarna där det finns en tydlig koppling till innehållet och har markerats med en asterisk*. Det är dock viktigt att komma ihåg att de vetenskapliga begreppen inte kan kopplas till endast en av dessa byggstenar utan att de hör samman med fler av dem. Läs vidare om innehållet i de olika delarna under "Byggstenar i språket".

Verktyg för att sedan arbeta med dessa olika byggstenar grundar sig i Pysslingen Förskolor på ett förhållningsätt till utveckling och lärande, som sätter barn och vuxnas samspel, kommunikation och interaktion i fokus samt genom många olika och varierande uttrycksätt.

Färgerna i illustrationen beskriver att det finns delar som har en tydlig ämnesdidaktisk koppling till kunskap om språksystemet (gul) och andra delar som har en tydlig koppling till kunskap om språkanvändning (blå). I mittfältet kan det förenklat sägas att det sker en sammanblandning av dessa två (grön), där god kunskap om språksystemet glider ihop med kunskap och förmåga att använda språket för kommunikation.

Språk Kunskap om språksystemet Organisatorisk kompetens		Kommunikation Kunskap om språkanvändning Pragmatisk kompetens	
Rim, ramsor och sånger *Fonologi	Läsa symboler, ordbilder, bokstäver och ord *Pseudo-logografisk-alfabetisk-ortografisk läsning	Sätta ord på tankar och upplevelser *Kognitiv utveckling	Mimik, gester och kroppsspråk *Icke verbal kommunikation
Rytm, melodi, betoning och uttal *Prosodi	Rita, klottra och skriva språkljud *Pseudo-logografisk-alfabetisk-ortografisk skrivning	Berätta, återberätta och föra monolog *Syntax	Samspel och dialog *Pragmatik – Interaktion
Ordförråd, ordlekar och begrepp *Passivt & aktivt ordförråd, begrepp	Böcker, berättande, texter och drama *Litteracitet	Lyssna, tolka och analysera *Analys och tolkning	Uppmärksamhet *Perception

Organisation & ansvar

Pysslingen Förskolors språkstrategi beskriver vad olika funktioner i organisationen ansvarar för och vad ansvaret innebär inom fyra områden:

- Ange riktning
- Skapa organisatoriska förutsättningar
- Kompetensutveckla
- Säkerställa

Riktning/strategi	Organisatoriska förutsättningar	Kompetensutveckling	Säkerställa
Pysslingen Förskolors ledningsgrupp (i texten nedan benämnd huvudman)			
Huvudman ska definiera och ange riktning om vad ett språkutvecklande arbete innebär utifrån övergripande gemensamma strategiska ställningstaganden i språkstrategin.	Huvudman ska skapa förutsättningar för rektorer att organisera, driva, utveckla och säkerställa ett språkligt utvecklingsarbete i förskolorna utifrån språkstrategin.	Huvudman ska löpande tillföra nya perspektiv kopplat till aktuell forskning om språkutveckling samt utmana organisationen till utveckling utifrån språkstrategin.	Huvudman ska löpande säkerställa att det språkutvecklande arbetet ger effekt för varje barn. Det sker genom systematisk utvärdering och analys halvårsvis utifrån bedömningsverktyget PING samt löpande uppföljning av det arbete som pågår.
Rektor och ledningsteam			
Rektor ansvarar för att språkstrategins innehåll och ställningstagande presenteras och beskrivs för medarbetarna. Rektor och ledningsteam äger kunskap om språkutveckling grundad i aktuell forskning utifrån språkstrategin.	Rektor ansvarar för att tillsammans med ledningsteamet skapa organisatoriska förutsättningar i form av hur resurser, kompetens och tid fördelas, för att ett strategiskt språkutvecklande arbete ska kunna genomföras på förskolan.	Rektor ansvarar för att tillsammans med ledningsteamet löpande säkerställa att en grundläggande kompetens om barns språkutveckling byggs upp hos samtliga medarbetare utifrån språkstrategin.	Rektor ansvarar för att tillsammans med ledningsteamet löpande säkerställa att det språkutvecklande arbetet ger effekt för varje barn. Det sker genom systematisk utvärdering och analys halvårsvis utifrån bedömningsverktyget PING samt löpande uppföljning av det arbete som pågår.
Förskollärare och barnskötare			
Förskollärare ansvarar för att leda arbetslaget i att använda och utforma olika ändamålsenliga metoder och arbetssätt i linje med riktningen i språkstrategin. Barnskötare ansvarar för att följa riktningen i språkstrategin.	Förskollärare och barnskötare ska organisera barngruppen på olika sätt, så att de bästa förutsättningarna skapas för barnens och enskilda barns språkutveckling.	Förskollärare och barnskötare ska utveckla sin kompetens om barns språkutveckling och ständigt se till att utveckla sin kunskap utifrån innehållet i språkstrategin.	Förskollärare ansvarar för att leda arbetslaget och att tillsammans med barnskötare följa upp och dokumentera varje barns ökade språkliga förmåga samt att löpande kommunicera det med barnet och barnets vårdnadshavare. Bedömning och analys av måluppfyllelse i verktyget PING används för att utveckla undervisningen i språk och kommunikation.

Huvudman

Ange riktning för organisationen

Huvudman är väl förankrad i forskning kopplad till språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt och anger därmed riktning för vad en språkstrategi innebär i Pysslingen Förskolor, samt tar ansvar för ett långsiktigt ledarskap i det.

Utifrån övergripande gemensamma ställningstaganden fattas beslut om ramar för det strategiska arbetet, till exempel gemensamma kompetensutvecklingsinsatser och tillgång till övergripande språkutvecklande material.

Skapa organisatoriska förutsättningar

Huvudman ansvarar för att skapa strukturella och organisatoriska förutsättningar för rektorer att driva, utveckla och säkerställa ett språkligt utvecklingsarbete i förskolorna utifrån språkstrategin. Huvudman ansvarar även för att främja en generös lärandekultur där huvudman och rektorer gemensamt lär och utvecklas av både framgångar och misstag i olika forum.

Kompetensutveckla rektorer och ledningsteam

Pysslingen Förskolors barn ska ledas och undervisas av pedagoger som har förmåga att utmana barnen genom input av hög språklig kvalitet. Vad som är språkliga kvaliteter synliggörs i språkstrategin.

Lokalt på förskolorna sker arbetet med att förankra, fördjupa och utveckla innebörden i språkstrategins olika delar.

Huvudman ansvarar för att löpande tillföra nya perspektiv kopplat till aktuell forskning om språkutveckling och utmana organisationen till utveckling av språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt och hur förutsättningar för det skapas.

Säkerställ att det språkutvecklande arbetet ger effekt

Huvudman säkerställer att det språkutvecklande arbetet ger effekt för barnen på varje förskola, samt identifierar vad som ytterligare behöver göras för att utveckla undervisningen. Det sker genom systematisk utvärdering och analys halvårsvis utifrån bedömningsverktyget PING (Pedagogisk inventering) samt löpande uppföljning av det arbete som pågår.

Rektorer & ledningsteam

Ange riktning för organisationen

Rektor är väl förankrad i forskning kopplat till språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt. Rektor ansvarar för att ange riktning och utforma en plan för det språkutvecklande arbetssättet i linje med språkstrategins olika delar.

Ansvaret innebär också att identifiera behov av utveckling i linje med språkstrategins innehåll och göra det till en naturlig del av förskolans vardags- och utvecklingsarbete.

Skapa organisatoriska förutsättningar

Rektor ansvarar för att tillsammans med ledningsteamet organisera förskolans resurser såsom till exempel tid, kompetens och samverkansformer mellan och inom de olika avdelningarna samt mellan förskollärare och barnskötare. Detta för att skapa de bästa förutsättningarna för utveckling av kollektiv kompetens och därmed ökad likvärdighet för barnen på förskolans olika avdelningar.

Kompetensutveckla rektorer och ledningsteam

Vid anställning säkerställer rektor att förskollärare och barnskötare har den språkliga insikten och förmågan som krävs för att barnen ska kunna utveckla sin språkliga förmåga. Rektor ansvarar för att tillsammans med ledningsteamet löpande säkerställa att en grundläggande kompetens om barns språkutveckling byggs upp hos samtliga medarbetare utifrån språkstrategin.

Ansvaret innebär även att hela medarbetargruppen kontinuerligt utmanas utifrån utvärdering och uppföljning av undervisningens effekt och med koppling till aktuell forskning.

Säkerställ att det språkutvecklande arbetet ger effekt

Rektor ansvarar för att förskollärare och barnskötare följer upp varje barns ökade språkliga förmåga och att detta löpande kommuniceras med barnet och barnets vårdnadshavare. Rektor ansvarar för att tillsammans med ledningsteamet löpande säkerställa att det språkutvecklande arbetet ger effekt för varje barn.

Det sker genom systematisk utvärdering och analys halvårsvis utifrån bedömningsverktyget PING samt löpande uppföljning av det arbete som pågår.

Förskollärare & barnskötare

Introduktion

Förskollärare och barnskötare ges introduktion i de språkutvecklande material, metoder och förhållningssätt som används på förskolan utifrån språkstrategins innehåll. Det är viktigt att veta att det inte finns några säkra eller magiska metoder för att utveckla barnens språk.

Pedagogernas tillitsfulla samspel med barnen och medvetna val av input i riktning mot de språkliga kvaliteter som strategin beskriver är det som skapar de bästa förutsättningarna för de enskilda barnens språkutveckling.

Ta ansvar för riktningen i språkstrategin

Förskollärare ansvarar för att leda arbetslaget i att använda och utforma olika ändamålsenliga metoder och arbetsätt i linje med språkstrategins innehåll. Det är viktigt för att barnen ska få möjlighet att utveckla samtliga förmågor under sin förskoletid. Barnskötare ansvarar för att följa riktningen i språkstrategin.

Skapa organisatoriska förutsättningar för barnen på avdelningen

Förskollärare och barnskötare ska organisera barngruppen och undervisningen så att de bästa förutsättningarna skapas för barnens och enskilda barns språkutveckling med koppling till språkstrategin.

Kompetensutveckla arbetslaget

Förskollärare och barnskötare ska utveckla sin kompetens om barns språkutveckling och ständigt se till att utveckla sitt arbetsätt och sina metoder utifrån innehållet i språkstrategin för att kunna utmana barnen.

Säkerställ att det språkutvecklande arbetet ger effekt för barnen på avdelningen

Förskollärare ansvarar för att leda arbetslaget och att tillsammans med barnskötare följa upp och dokumentera varje barns ökade språkliga förmåga samt löpande kommunicera det med barnet och barnets vårdnadshavare. Därtill ska förskolan kunna beskriva hur arbetet sker kopplat till flerspråkighet och de olika minoritetsspråken. Förskollärare och barnskötare ansvarar för att ett systematiskt arbete sker mot hög måluppfyllelse i språk och kommunikation utifrån systematisk utvärdering och analys halvårsvis utifrån bedömningsverktyget PING.

Lek ska ha en central plats i utbildningen. Ett förhållningssätt hos alla

som ingår i arbetslaget och en miljö som uppmuntrar till lek bekräftar lekens betydelse för barnens utveckling, lärande och välbefinnande.

– Lpfö 18

Barn

Identitet

Språket hänger tätt samman med barns identitetsutveckling och den kognitiva utvecklingen. Förskolan har i det, ett särskilt ansvar för att i förskolan både stötta barn i utveckling av det svenska språket, flerspråkighet samt språket för de barn som tillhör någon av de nationella minoriteterna.

Vardagsspråk och kunskapsspråk

Barns språk kan delas upp i **vardagsspråk** och **kunskapsspråk**. Vardagsspråket är det som används för att prata om sådant som finns i barnets omedelbara närhet.

När barn erövat vardagsspråket behöver de hjälp att utveckla ett kunskapsspråk som är abstrakt och oberoende av sammanhanget.

Det är en viktig kognitiv utmaning för varje barn och något som de behöver hjälp att utveckla för de på sikt ska kunna lära och utvecklas under sin skolgång.

Olika språk stärker varandra

Flerspråkiga barn behöver få använda alla sina olika verbala språk parallellt, samt ges rikliga kreativa möjligheter att få uttrycka sig och samspela med omgivningen på olika kommunikativa sätt för att kunna utveckla sitt språk. Barn som ges stöttning och stimulans i att använda sitt modersmål tillägnar sig även det svenska språket lättare. För de yngsta barnen och barn som är nyanlända används inledningsvis kanske främst kroppsspråk och mimik för att kommunicera. Det handlar om ett behov och en vilja att både bli förstådd och att förstå, en form av överlevnadsstrategi. I förskolan ska det dock aldrig ske på bekostnad av en målmedveten undervisning i det verbala språket, som är en grundläggande förmåga för att på sikt kunna delta i samhälle och yrkesliv.

Vårdnadshavare

Mötet med förskolan

Vårdnadshavare är en viktig och avgörande del i barnens utveckling och lärande, inte minst när det gäller språkutveckling. För barn och familjer blir ofta mötet med förskolan den första erfarenheten av utbildningssystemet. För barn och familjer som är nyanlända blir dessutom ofta mötet med förskolans pedagoger och verksamheten, ett viktig och avgörande steg in i det svenska samhället.

Samverkan mellan förskola och hem

Inför och under barnets och vårdnadshavarnas introduktion till förskolan skapar sig pedagoger och vårdnadshavare en gemensam bild av barnet och de språkliga resurser som finns representerade i barnets närhet och omvärld. Det sker genom ett kartläggande samtal i samband eller i anslutning till introduktionen.

Det handlar om att se olika språkbakgrund och flerspråkighet som en resurs och att ta tillvara tidigare erfarenheter och intressen både bland barn och vuxna, för att kunna berika och knyta samman erfarenheter och språkliga begrepp för barnets bästa.

Utifrån kartläggningen skapar förskolan en plan för hur identifikation i miljö, material, ord, bilder, kan skapas och hur kulturella uttryck och traditioner kan tas tillvara. Alla vårdnadshavare blir också introducerade i hur det digitala biblioteket Polyglutt, med böcker på många olika språk, kan användas av barn och vårdnadshavare hemma för högläsning och samtal.

Länkar

Styrdokument och ett urval av litteratur, rapporter, och artiklar som utgjort underlag till innehåll i språkstrategin

Lpfö 18

<https://www.skolverket.se/undervisning/forskolan/laroplan-for-forskolan/laroplan-lpfo-18-for-forskolan>

Skollagen

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Mångfaldens förskola – flerspråkighet, omsorg och undervisning

<https://www.smakprov.se/bok/pocket/mangfaldens-forskola-flersprakighet-omsorg-och-undervisning-9789144133263/>

Språkutvecklande förskola – en kunskapsöversikt om språkutvecklande arbete i förskola

<https://www.ifous.se/ifous-fokuserar-sprakutvecklande-forskola-2/>

Greppa språket

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/forskning-for-skolan/2012/greppa-spraket-amnesdidaktiska-perspektiv-pa-flersprakighet>

Begrepp och definitioner

<https://www.skolverket.se/download/18.645f1c0e17821f1d15c3806/1624516807281/begrepp-och-definitioner-2.pdf>

Vikten av att "hitta språket" och bidra till språkutveckling under hela dagen

<https://www.skolverket.se/download/18.645f1c0e17821f1d15c34f6/1629195034677/artikel-3-vikten-av-att-hitta-spraket-2.pdf>

Språkutveckling och språkstörning – SPSM

https://www.spsm.se/globalassets/studiepaket-stodmaterial-delwebbar/studiepaket-sprakstorning/pdfer/spsm_moment1_210226.pdf

Långsiktiga effekter av systematiska språklekar i förskolan

https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/170253/kjeldsen_ann-christina.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Värt att veta om språkstörning

https://www.bokus.com/bok/9789127458727/forskolepocket-vart-att-veta-om-sprakstorning/?gclid=CjwKCAjw9e6SBhB2EiwA5myr9nYiPLcB5SBYUqFyf5e-LFTolxFob7dQQ0Slje3be9klgl5k-kWMjxoC0VQQAvD_BwE

Förskolans professionella begrepp: en introduktion

https://www.adlibris.com/se/bok/forskolans-professionella-begrepp-en-introduktion-9789144141893?gclid=CjwKCAjw9e6SBhB2EiwA5myr9m9aGB0qa7U3Lwttv-uYuogGY5w-ot8vVqWHuSGRee2owfzlc3a9KhoC5o4QAvD_BwE

Flerspråkighet och andraspråksutveckling

https://www.bokstart.se/globalassets/flersprakighet_andra_sprakutveckling.pdf

Att erövra litteracitet

https://drive.google.com/file/d/1mx_eQkBWo02_Z_Smxakg7BMU7uyAgmhV/view?usp=sharing

[Små barns kommunikativa möten med berättande, bilder, text och tecken i förskolan](https://drive.google.com/file/d/1mx_eQkBWo02_Z_Smxakg7BMU7uyAgmhV/view?usp=sharing)

Byggstenar i språket

Fonologi

Fonem är det talade språkets minsta betydelse – skiljande ljudenheter, t.ex "rad" och "bad". R och b är olika fonem eller betydelseskiljande ljudenheter. Vissa fonem skrivs på flera olika sätt och med fler bokstäver t.ex sj-ljuden. Under barnets första år kan det uppfatta och urskilja alla fonem som finns på världens olika språk. Redan efter 12 månaders ålder blir det svårare att lära sig nya språks ljudsystem. (Kuhl m fl, 2005)

Prosodi

Prosodi handlar om att med hjälp av hörseln identifiera språkets rytm, betoningar, ton, accentuering, intonation och frasering. Med språkets prosodi kan man uttrycka känslor och attityder och "höra" om någon tex är glad, arg, ledsen, ställer en fråga eller kommer med ett påstående. Utmärkande för det svenska språkets rytm är kontrasten mellan långa och korta stavelser.

Ordförråd

En individs ordförråd är de ord som individen känner igen, förstår, behärskar och själv använder i sin kommunikation.

receptivt/passivt ordförråd – ord man förstår men ännu inte använder

produktivt/aktivt ordförråd – ord man använder i tal och skrift

ordförrådets djup – ord man känner till och per definition kan koppla till en bild

ordförrådets bredd – ord man använder i flera olika kontexter och utan kontext?

Begrepp

Begrepp, är det abstrakta innehållet hos en språklig term, till skillnad från dels termen själv, dels de (konkreta eller abstrakta) objekt som termen betecknar eller tillämpas på. (NE)

När vi t.ex lär oss ett språk, lär vi oss att grupper av ting, till exempel björkar, har något gemensamt. Vi lär oss också att det finns en gräns mot andra grupper av ting; mellan björkar och ekar, mellan träd och buskar etc. Utifrån de unika egenskaper som varje träd har, bygger vi upp begreppet träd i vårt medvetande med hjälp av så kallade **kännetecken**.

Morfologi

Morfem är språkets minsta betydelsebärande enhet och kan ses som legobitar som sätts samman till ord. Läran om hur morfemen kan sättas samman kallas morfologi. Morfologi är vårt system för att bilda och sätta samman ord (t.ex ordet "fot" och "boll" kan bilda ordet fotboll) och hur vi böjer ord (en fotboll, flera fotbollar) och deras grammatiska funktion.

Tecken och symboler

Tecken är tydligt kopplade till det ljud eller det visuellt eller konkret representerar. Alla former av bokstäver är tecken. I svensk stavning använder vi 9 vokaler och 20 konsonanter.

Symboler behöver inte vara så tydligt kopplade till hur något ser ut, låter eller fungerar. Symbolers betydelse lär man sig att förstå. Att lägga märke till och känna igen tecken och symboler kan vara ett första steg till begynnande medvetenhet om bokstäver och skriftspråket.

Ordavkodning – läsa

Pseudoläsning: Barnet härmar de vuxnas läsbeteende. De sitter kanske med en bok och vänder blad, läser högt och citerar berättelsen, kanske även med en speciell röst. De läser av skyltar och logotyper.

Logografisk-visuell läsning: Barnet känner igen ord utifrån form och särdrag. Barnet förstår ännu inte hur den alfabetiska principen fungerar och har inte lärt sig bokstäverna. De känner igen själva ordbilden, tex sitt eget namn.

Alfabetisk-fonologisk läsning: Barnet är medvetet om att det talade språket kan delas upp i mindre beståndsdelar (fonem) samt att dessa språkljud representeras av olika bokstäver (grafem) och att dessa kan kopplas samman till betydelsebärande ord.

Ortografisk-morfemisk läsning: Nu behöver barn/elever inte längre ljuda utan läser ord eller orddelar direkt. Ordavkodningen är därmed automatiserad och ger utrymme för fokus på textinnehållet. (Høien och Lundbergs, 1999)

Skriva

Pseudoskrivning: Barnet ritar eller klottrar bokstavsliknande tecken och härmar skriven text långt innan det har förstått den alfabetiska principen.

Logografisk-visuell skrift: Barnet skriver ord som bilder men förstår inte kopplingen mellan fonem och grafem ännu. Det egna namnet är ofta ett favoritord att skriva och vanligen används stora bokstäver eftersom de är motoriskt enklare.

Alfabetisk-fonemisk skrift: Barnet förstår den alfabetiska principen och börjar analysera språkljud och kopplar fonem till grafem. I början skriver barn vanligen som det låter, tex utan mellanrum mellan ord. Ibland kan barnet inte själv läsa vad hen har skrivit och bokstäver missas eller kastas om. Så småningom kommer medvetenheten om att samma språkljud kan stavas på olika sätt, som till exempel fonemet /j/ som också kan skrivas med dj, lj, gj eller hj. (Alatalo, 2020)

Ortografisk-morfemisk skrift: Eleven skriver säkert och automatiskt utan att behöva tänka efter och använder sina kunskaper om ord, morfem och stavningsmönster, vilket gör att texten blir lätt att läsa.

Litteracitet och ECL

Litteracitet är ett övergripande begrepp som omfattar alla aktiviteter som i ett socialt sammanhang kan kopplas direkt eller indirekt till skriven text. Begreppet litteracitet växer i omfattning utifrån forskningen och får allt fler indelningar och innebörder. Litteracitet beskrivs dels som en **mental förmåga**, en **representationsform** och en **social och kulturell praxis**. (Professor Åsa Wedin i en föreläsning från 2015) Inbyggt i begreppet är den litteracitetspraxis som varje samhälle och språkgemenskap utformat och som omfattar normer, värderingar och konventioner om när, var och hur man läser, skriver, använder och talar om text.

ECL – Early childhood literacy: Betonar att små barn bör ges möjlighet att vistas i betydelsefulla och engagerande miljöer där de möts av ett rikt och varierat utbud av material och metoder där de vuxna interagerar med barnen i en ömsesidig påverkansprocess. Här läggs vikt vid både den sociala kontextens betydelse, med dess variation och tillgång till material och tillvägagångssätt som viktiga förutsättningar för barnens erövrande av litteracitet. (Razfar och Gutiérrez, 2003)

Kognitiv utveckling

Kognitiva funktioner är de processer som sker i hjärnan när vi tar emot, bearbetar och förmedlar information. Dessa processer är nödvändiga för att alla barn på sikt ska kunna erövra ett abstrakt kunskapspråk. Det har också stor betydelse för en lång rad andra kognitiva processer och intellektuella funktioner som tex tänkande, förståelse, beslutsfattande, minne, problemlösande, tolkande, jämförande och att kunna göra bedömningar.

Syntax

Syntax är läran om hur ord förbinds med varandra till ordgrupper och satser, närmare bestämt grundreglerna för ordföljd och meningsbyggnad. Syntax kan alltså sägas vara strukturen hos språket. Ett flöde av ord utan något samband, saknar därför syntax.

Icke verbal kommunikation

Kroppsspråk eller icke verbal kommunikation är den ordlösa, medvetna eller omedvetna, kommunikationen som sker mellan människor. Det kan vara allt från gester, mimik, ansiktsuttryck, hållning med mera.

Analys och tolkning

Högläsningens språkutvecklande effekter måste kopplas till de aktiviteter, de samtal, som äger rum i samband med läsningen. Genom att diskutera handlingen i boken med barnen tränas den analytiska förmågan. Läsningen hjälper hjärnan att arbeta och det får fart på minnet. Kognitionsforskare har i flertalet studier konstaterat att enbart högläsning inte ger de språkutvecklande effekter man så gärna vill tro (McGee & Schickedanz, 2007). Det är istället samtalet om det lästa och interaktionen som ger språkutvecklande effekter.

Pragmatik – interaktion

Den pragmatiska språkförmågan handlar om att kunna anpassa sin språkanvändning till situationen, att kunna ta andras perspektiv och tolka både språkliga och icke-språkliga signaler. Det kan handla om att kunna uttrycka något till en sammanhängande enhet, att på ett smidigt sätt växla repliker i ett samtal, att ge lagom mycket information och att förstå det underförstådda i språket. Förmåga att interagera med andra människor handlar också bla annat om turtagning, att kunna bekräfta, tolka och ge respons.

Perception

Vi kan urskilja åtminstone tre nivåer i uppmärksamheten:

Sensationer berör förmågan att uppfatta olika former av kroppsliga sensationer. tex ett plötsligt starkt ljud eller ljussken men även om ett oväntat stick i foten. Sensationer är som regel förhållandevis starka och "direkta" stimuli och därmed svåra att värja sig för.

Perceptionen berör varseblivningen, eller den direkta tolkningen av sinnesintryck från syn, hörsel, smak, lukt och känselorgan. Den handlar om bearbetning av intryck från den direkta och konkreta omgivningen

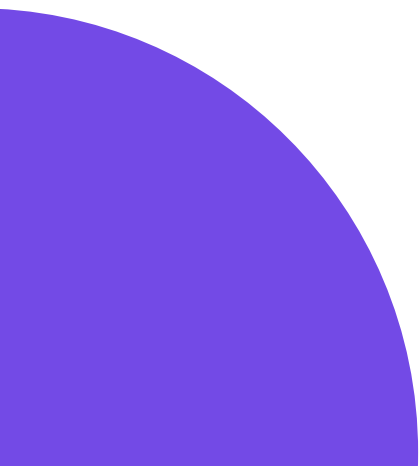
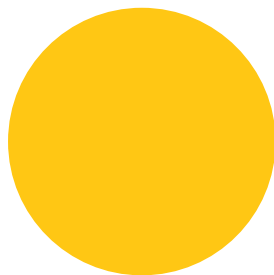
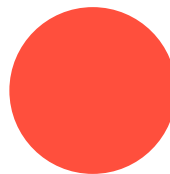
Föreställningsförmågan sker bortom det konkreta nuet. Förmåga att föreställa sig och undertrycka den direkta perceptionen utgör en högre kognitiv form av uppmärksamhet. Den är starkt kopplad till processer där vi kan föreställa oss effekter av olika handlingsalternativ.

Kunskap om Språksystemet – Organisatorisk kompetens

Till det svenska grundläggande svenska språksystemet hör t.ex – stavning, böjning, ordbildning, skrivregler, grammatik. "För att behärska ett språk måste man inom den organisatoriska kompetensen kunna **uttala ljud**, kunna **många ord**, och vet hur dessa kombineras till meningsfulla yttranden, alltså behärska **grammatiken**" (Anniqa Sandell Ring, 2021)

Kunskap om språkanvändning – Pragmatisk kompetens

"Pragmatisk kompetens handlar om hur språket används så att kommunikationens syfte och mål uppfylls, hur språket används i kommunikativt samspel med andra" (Anniqa Sandell Ring, 2021)

pysslingen

FÖRSKOLOR

www.pysslingen.se
info@pysslingen.se
[#förstaåretmedpyss&ling](https://www.instagram.com/förstaåretmedpyss&ling)